

Debat**Pia Lauritzen**

LÆSETID 6 MIN.

Gud er død - Gud leve

Selv om det er 120 år siden, Nietzsche proklamerede Guds død, er hverken religion eller ideologisk fundamentalisme på retur

Friedrich Nietzsche frygtede, at vi ikke slipper af med Gud, -fordi vi stadig tror på grammatikken-.

🕒 7. august 2008

💬 Kommentarer (48)

Efterår 1888: Den tyske filosof og filolog Friedrich Nietzsche er få måneder fra et psykisk sammenbrud. Og han ved det tilsyneladende godt. I hvert fald skriver han på livet løs, og han erklærer bl.a. i brevvekslinger med nære venner, at han i denne periode udvikler et meget strengt og fint udtryk for hele sin filosofi. Han færdiggør Afgudernes ragnarok, som ikke bare er et resumé af alle hans væsentligste filosofiske kætterier, men også en ny måde at udtrykke filosofiske tanker på. Nietzsche filosoferer

med hammeren, hvilket med hans egne ord består i at udfritte de evige afguder, der på trods af deres opblæste hulhed er dem, vi tror mest på.

Nietzsche er kendt for sin dødsdom over Gud. Men det er hverken dødsdom eller Gud, der kan forklare, hvorfor verdenssamfundet stadig er præget af religion og ideologisk fundamentalisme. Det kan derimod den forståelse, der i Afgudernes ragnarok formuleres som en frygt for, at vi alligevel ikke slipper af med Gud, "fordi vi stadig tror på grammatikken".

Med denne formulering sætter Nietzsche ord på en skæbnesvanger sammenhæng mellem strukturerne i vores sprog og den måde, vi tænker på i Vesten. En sammenhæng, som ikke bare har konsekvenser for religionens rolle i samfundet, men for hele vores forståelse af, hvad det vil sige at være samfund. Det er nemlig ikke først og fremmest den religiøse Gud, Nietzsche er ude efter, når han jager de evige afguder 'som med en stemmegaffel'. Det er derimod de omsiggribende idealer, som forfører os med løgne om enhed, substans og bestandighed.

Med Afgudernes ragnarok vil Nietzsche punktere Vestens idealer. Men han frygter, at det ikke lader sig gøre. Fordi idealerne lever i sproget.

Gælder også videnskaben

1958: Der er gået 70 år, siden Nietzsche skrev Afgudernes ragnarok. Martin Heidegger er ikke den eneste, der har ladet sig inspirere af Nietzsches opgør med idealerne. Men han er den, der bedst har forstået konsekvenserne af det. Det er 31 år siden Heidegger udgav sit hovedværk, Væren og tid, men han er langt fra gået i stå.

I Teknikken og vendingen, som udkommer i 1962, bruger Heidegger videnskaben til at vise, at problemerne med at slippe af med Gud ikke kan reduceres til et spørgsmål om religion og filosofihistorie. Heidegger bruger formuleringer som, at teknikkens væsen "afdækker det værende som bestand", hvilket er det samme som at sige, at også videnskaben er underlagt idealernes løgn om enhed og substans.

Videnskabens største bedrift er, at den har haft held med at overbevise befolkningen i den vestlige del af verden om, at den står i modsætning til religionen. Det gør den ikke. Tværtimod lukrerer den - nøjagtig ligesom religionen - på en metafysisk forestilling om, at der er noget bag ved det, vi sanser og oplever, som er ideelt og bestandigt.

Heideggers ærinde er imidlertid ikke at slå videnskaben i hartkorn med religionen, men derimod at undersøge, hvorfor forestillingen om substans og bestandighed har så stor indflydelse på vores omgang med verden.

De 5 artikler I har brugt mest tid på

En artikel pr. redaktion - sendt til jer hver søndag

TILMELD

Svaret finder han i spørgsmålet. Selvom mange har bebrejdet Heidegger hans kryptiske brug af det tyske sprog, så er det nemlig ikke ligegyldigt, hvordan man stiller spørgsmålet om idealernes rolle i samfundet. Og det er heller ikke tilfældigt. I sin sene tænkning sander Heidegger, at der er

nogle strukturer i sproget, der understøtter - og måske ligefrem skaber - idealernes løgn om enhed og substans. Når Heidegger, også i 1958, er svær at forstå, er det fordi, han forsøger at undgå disse strukturer, når han formulerer sit opgør med idealernes rolle i samfundet.

Udfordrer sit bagland

1988: Yderligere 30 år gået. Både Nietzsche og Heidegger er døde, og der er kommet nye tænkere til. Heriblandt en fransk filosof, som hverken beskæftiger sig med afguder eller videnskab, men som også har et problem med idealerne. Jacques Derrida har for længst sikret sig en plads blandt samtidens vigtigste tænkere - og det med rette. Derrida kritiserer nemlig ikke kun de gamle grækere og den tænkning, de har afstedkommet. Han udfordrer også sit eget bagland, idet han beskylder Nietzsche og Heidegger for ikke at være radikale nok.

Når Heidegger bygger videre på Nietzsches frygt for grammatikken ved at opgive de strukturer, der fastholder os i troen på idealerne, indser han ifølge Derrida ikke, at det er grammatikken som sådan, der er problemet. Idealernes løgn om enhed og substans bor ikke bare i nogle bestemte strukturer, som vi skal gøre os umage med at undgå. Idealerne gennemsyrrer vores sprog, tænkning og samfund, og den eneste måde at undgå dem er at opgive hele det sproglige system.

Den svage tænkning

1998: Parallelt med Derrida arbejder en italiensk filosof ved navn Gianni Vattimo med at omsætte Nietzsche og Heideggers filosofi til det, han kalder den svage tænkning. Han arbejder som EU-parlamentariker og har skrevet op til flere filosofiske værker, da hans lille bog, *Jeg tror at jeg tror*, udkommer i andet oplag. Her pointerer Vattimo, at vestlig idé-historie i grove træk har erstattet det ene ideal med det andet - svarende til, at det første, vi gør, når en konge dør, er at indsætte en ny.

Ved at studere de forgæves forsøg på at overvinde idealerne indser Vattimo, at det ikke er de stærke strukturer, der er interessante, men derimod den historiske udvikling, de indgår i. Historien har en svækkende effekt på idealerne - og det skal vi blive bedre til at udnytte. I stedet for at erstatte idealerne med hinanden argumenterer Vattimo med andre ord for, at vi svækker dem.

Som inspiration til, hvordan vi skal forstå svækkelsen af de stærke strukturer foreslår Vattimo, at vi ikke vender os væk fra religionen, men derimod kigger nærmere på især kristendommen. Det bemærkelsesværdige ved kristendommen er nemlig, at den både insisterer på det ideelle og bestandige (Gud) og det konkrete og foranderlige (Jesus). Kristendommen tillader således ikke bare en svækkelse af sin guddom; den fremhæver svækkelsen (teologisk kaldet inkarnationen) som en væsentlig pointe.

Ingen af de tre Nietzsche-fortolkere ville formentlig anklage kristendommen - islam, buddhismen, hinduismen eller andet - for at være skyld i, at Vesten stadig slås med religion og ideologisk fundamentalisme i det Herrens år 2008. De ville derimod pege på de sproglige strukturers indvirkning på den græsk-hellenistiske tradition, som ikke bare definerer vores forhold til religion, men tillige vores indretning af samfundet og vores måde at forstå og udforske verden på. (Til den forventede indvending om, at det ikke er Vestens skyld, at verdenssamfundet er infiltreret af religion og ideologisk fundamentalisme, men derimod Mellemøsten og andre dele af verden, skal blot bemærkes, at Vesten forbliver slave af sine egne og andres idealer, så længe vi baserer vores verdensopfattelse på principper om substans og bestandighed).

Frygten var begrundet

2008: Præcis 120 år efter færdiggørelsen af Afgudernes ragnarok udkommer en dansk bog, der tager Nietz-sches frygt på ordet. I bogen bruges Heidegger, Derrida og Vattimo til at vise, at frygten for grammatikken var begrundet. Der er en sammenhæng mellem den måde, vi tænker på i Vesten, og grammatikken i de indoeuropæiske sprog. Gud er ikke død; vi er stadig omgivet af idealer. Når idealerne er forankret i vores grammatik, kan vi ikke slippe af med dem uden samtidig at opgive sproget.

Og dog. I bogen undersøges det danske sprog med henblik på at udfordre idealernes rolle i samfundet. Det bekræftes, at der er stærke strukturer i sproget, som gerne vil have os til at opfatte verden på en bestemt måde - men der er også andre. Strukturer, der ikke forfører os med idealer og bestandighed, men hjælper os med at svække dem.

I bogen Et spørgsmål om at være foreslår jeg, at ansvaret for ideologisk fundamentalisme anno 2008 ligger hos os. Jeg frygter, at vi ikke slipper af med idealerne, fordi vi tror, det ligger hos de andre.

Pia Lauritzen er filosof og konsulent i Advice A/S. Hun er forfatter til bogen 'Et spørgsmål om at være', som udkommer i morgen

 Bliv opdateret med nyt om disse emner

Træt af forstyrrende annoncer?

Få Information.dk uden annoncer for 20. kr. pr. måned

**KØB <[HTTPS://MIT.INFORMATION.DK/ANNONCEFRIT?
ARTBTMTRS](https://mit.information.dk/annoncefrit?artbtmts&destination=debat/2008/08/gud-doed-gud-leve)>**

Er du abonnent? Så slipper du allerede for annoncer. **Log ind her** <[https://www.information.dk/bruger?
artbtmts&destination=debat/2008/08/gud-doed-gud-leve](https://www.information.dk/bruger?artbtmts&destination=debat/2008/08/gud-doed-gud-leve)>